

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра екології агросфери та екологічного контролю

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
Факультет Захисту рослин,
біотехнологій та екології

“21” травня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Галузь знань 10 Природничі науки

Спеціальність 101 Екологія

Освітня програма Екологія

Факультет Захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробник: доцент, к.с.-г. наук С.П. Паламарчук

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2025 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Дисципліна «Збалансований розвиток сільських територій» планування сталого розвитку сільськогосподарських територій; аналіз структури і повноважень органів місцевого самоврядування в Україні та її адміністративно-територіального устрою; вивчення методики організації сільських громад та громадських організацій; отримання навиків щодо розробки програми сільських населених пунктів та визначення джерел їх фінансування; вивчення розвитку приватного бізнесу, як напряду розвитку сільськогосподарських територій; вивчення світового досвіду в даній сфері.

Предметом дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» є розуміння основних принципів управління природоохоронними діями або екологічними проектами. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	101 Екологія	
Освітня програма	Екологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	72	
Кількість кредитів ECTS	2	
Кількість змістовних модулів	2	
Курсовий проект (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Форма здобуття вищої освіти	
	Денна	Заочна
Курс (Рік підготовки)	4	2
Семестр	7	7
Лекційні заняття	30	4
Практичні, семінарські заняття	15	4
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	27	45
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	1,5	

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок щодо особливостей розвитку сільськогосподарських територій; формування здатності масштабно та конкретно екологічно, економічно мислити; опанування сучасних інформаційних і управлінських інновацій; обґрунтування альтернативних варіантів ресурсного забезпечення функціонування аграрного виробництва та прийняття господарських рішень щодо ефективного господарювання.

Набуття компетентностей (відповідно до затвердженої Освітньо-професійної програми за спеціальністю 101 «Екологія»):

1. Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК10. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

ФК12. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

Програмні результати навчання

ПРН7. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

**2. Програма та структура навчальної дисципліни
для повного терміну денної (заочної) форми навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	Ти ж- ні	Ус ьо го	у тому числі					усьог о	у тому числі				
			л	п	ла б	ін д	с. р.		л	п	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Сталий розвиток сільських територій													
Тема 1. Екологічна політика розвитку сільських територій	1	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Тема 2. Основи регіональної політики у сільській місцевості	2	2	2	-	-	-	-	12	2	-	-	-	10
Тема 3. Пріоритети розвитку агропромислового виробництва	3	4	2	2	-	-	-	10	-	-	-	-	10
Тема 4. Сутність сталого розвитку сільськогосподарського землекористування	4	7	2	-	-	-	5	12	-	2	-	-	10
Тема 5. Держава в системі управління сільськими територіями	5	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Тема 6. Розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях	6	2	2	-	-	-	-	12	2	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1		33	12	6	-	-	15	66	4	2	-	-	60
Змістовий модуль 2. Державне регулювання соціально-економічного-екологічного розвитку сільських територій													
Тема 7. Фінансування соціально-	7	6	2	2	-	-	2	10	-	-	-	-	10

економічного розвитку територіальних громад													
Тема 8. Розвиток сільського підприємництва як одного із джерел доходів сільського населення	8	6	2	2	-	-	2	12	2	-	-	-	10
Тема 9. Сільський зелений туризм та агротуризм	9	4	2	-	-	-	2	12	-	2	-	-	10
Тема 10. Диверсифікація у сільському господарстві	10	4	2	-	-	-	2	10	-	-	-	-	10
Тема 11. Моделі розвитку сільських територій	11	6	2	2	-	-	2	7	-	2	-	-	5
Тема 12. Визначення основних пріоритетів розвитку сільських територій	12	2	2	-	-	-	-	5	-	-	-	-	5
Тема 13. Алгоритм проведення діагностики сільських територій	13	6	2	2	-	-	2	12	-	2	-	-	10
Тема 14. Визначення рівня інтенсивності використання сільськогосподарського виробництва та його інтенсифікації	14	2	2	-	-	-	-	6	-	-	-	-	6
Тема 15. Світовий досвід розвитку сільських територій	15	3	2	1	-	-	-	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2		39	18	9	-	-	12	84	2	6	-	-	76
Усього годин	72		30	15	0	0	27	150	6	8	-	-	136

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічна політика розвитку сільських територій	2
2	Основи регіональної політики у сільській місцевості	2
3	Пріоритети розвитку агропромислового виробництва	2
4	Сутність сталого розвитку сільськогосподарського землекористування	2
5	Держава в системі управління сільськими територіями	2
6	Розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях	2
7	Фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад	2
8	Розвиток сільського підприємництва як одного із джерел доходів сільського населення	2
9	Сільський зелений туризм та агротуризм	2
10	Диверсифікація у сільському господарстві	2
11	Моделі розвитку сільських територій	2
12	Визначення основних пріоритетів розвитку сільських територій	2
13	Алгоритм проведення діагностики сільських територій	2
14	Визначення рівня інтенсивності використання сільськогосподарського виробництва та його інтенсифікації	2
15	Світовий досвід розвитку сільських територій	2
	Разом	30

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практична робота № 1. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій	2
2	Практична робота № 2. Особливості розвитку аграрної політики в Україні	2
3	Практична робота № 3. Управління розвитком сільських територій, основні напрями та перспективи	2
4	Практична робота № 4. Здійснення фінансового управління розвитком сільських територій	2
5	Практична робота № 5. Фінансово-кредитні механізми підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва	2
6	Практична робота № 6. Основний алгоритм та критерії побудови моделей розвитку сільських територій	2
7	Практична робота № 7. Сутність еколого-економічної діагностики сільських територій	2
8	Практична робота № 8. Зарубіжні концепції розвитку сільських територій	1
	Разом	15

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні вектори розвитку агропромислового виробництва	2
2	Принципи соціально-економічного розвитку сільських територій	2
3	Сучасна поселенська мережа України. Регіональні орієнтири розвитку сільських територій	2
4	Основні перспективи самозайнятості сільського населення	2
5	Екологічна складова рівня розвитку сільських територій	4
6	Продуктивна спрямованість сільських територій як базовий елемент концепції соціально-економічного розвитку	2
7	Аналіз земельної реформи та її вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій	4
8	Державні програми розвитку сільського господарства та сільських територій	2
9	Індивідуальна підприємницька діяльність на селі	4
10	Сільський зелений туризм, його переваги та перспективи розвитку	3
	Разом	27

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування
- екзамен;
- модульні тести;
- реферати, презентації;
- розрахункові роботи;
- захист практичних робіт;

7. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Сталий розвиток сільських територій		
Практична робота № 1. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій	Сутність поняття збалансований розвиток сільських територій в умовах трансформаційних процесів та соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні.	10
Практична робота № 2. Особливості розвитку аграрної політики в Україні	Розширення сегменту органічної продукції сільського господарства на сільських територіях. Особливості організації та розвитку сільського зеленого туризму.	10
Практична робота № 3. Управління розвитком сільських територій, основні напрями та перспективи	Особливості встановлення механізму відповідальності за використання природних ресурсів на сільських територіях, зокрема на землях сільськогосподарського призначення. Європейський досвід реформування та підвищення рівня розвитку сільських територій.	10
Практична робота № 4. Здійснення фінансового управління розвитком сільських територій	Причини та сучасний стан соціально-економічної кризи на сільських територіях України. Регіональні особливості та тенденції забезпечення збалансованого розвитку сільських територій.	10
Самостійна робота №7. Аналіз земельної реформи та її вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій	Характеристика основних складових компонентів соціальної інфраструктури та економічного розвитку сільських територій: процеси депопуляції та міграції сільського населення; суттєве скорочення частки робочих місць та зростання бідності; закриття амбулаторно-поліклінічних закладів, дитячих садків та шкіл, бібліотек та будинків культури; продовження руйнації доріг з твердим покриттям; погіршення житлово-комунального господарства	10

	тощо.	
Модульна контрольна робота 1.	Оцінювання результату засвоєння знань та умінь відповідно до тем, які включені до модуля №1	30
Всього за модулем 1	ПРН 5, 7	100
Модуль 2. Державне регулювання соціально-економічного-екологічного розвитку сільських територій		
Практична робота № 5. Фінансово-кредитні механізми підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва	Знати норми і правила сертифікації. Акредитація органів сертифікації. Системи сертифікації. Менеджмент якості. Сертифікація систем екологічного менеджменту.	10
Практична робота № 6. Основний алгоритм та критерії побудови моделей розвитку сільських територій	Практичне вивчення нормативних документів системи стандартизації України і зарубіжної системи екологічної стандартизації.	10
Практична робота № 7. Сутність еколого-економічної діагностики сільських територій	Особливості встановлення механізму відповідальності за використання природних ресурсів на сільських територіях, зокрема на землях сільськогосподарського призначення. Європейський досвід реформування та підвищення рівня розвитку сільських територій	10
Практична робота № 8. Зарубіжні концепції розвитку сільських територій	Природна і техногенна геохімічна міграція, їх параметри і критерії екологічного оцінювання. Принципи формування біогеохімічних циклів і харчових ланцюгів.	10
Самостійна робота № 2. Принципи соціально-економічного розвитку сільських територій	Природні і антропогенні чинники агроекологічного стану сільських територій. Топічна і хорологічна структура територіальних систем та ландшафтів сільських територій.	10
Модульна контрольна робота 2.	Оцінювання результату засвоєння знань та умінь відповідно до тем, які включені до модуля №2	30
Всього за модулем 2	ПРН 5, 7	100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	Всі лабораторні і самостійні роботи мають закінчуватися власним висновком, щодо отриманого результату. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4715>

2. Паламарчук С.П. Курс лекцій з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» для студентів очної, заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: вид-во НУБіП України, 2024. – 63 с.

3. Паламарчук С.П. Методичні рекомендації для практичних робіт з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» для студентів очної, заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: вид-во НУБіП України, 2023. – 28 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Лазарева О.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. / О. В. Лазарева. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 128 с.

2. Зінчук Т., Раманаускас Ю. Сталий розвиток сільських територій. Монографія: Центр навчальної літератури. 2019. – 421 с.

3. Плотнікова М.Ф. Розвиток сільських територій: багатофункціональний підхід. Монографія. Ліра-К. - 2019. – 268 с.

4. Вольська О.М. Соціально-економічний розвиток сільських територій України: навч. посібник. Вольська О.М., Кирилов Ю.Є., Потравка Л.О. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 184 с.

5. Корінець Р. Сільський розвиток. Посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. ФОП Лопатіна О.О. - К. – 2023. – 158 с.

6. Децентралізація / Державний сайт України. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>

7. Юхименко П., Даниленко А., Сокольська Т. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування в контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: [монографія] Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.